

PORTRETI GRADOVA Knjiga Viktora Žmegača

Četiri velika grada u esejima karizmatičnog germanista i pisca

PIŠE
**ŽELJKO
IVANJEK**

Prije dvije godine, otprilike, pisao sam, na ovom mjestu prikaz Žmegačeve knjige "Četiri europska grada - Kulturološki obzori", a ti su gradovi bili Beč, Berlin, Pariz i Prag.

Isti izdavač, Matica hrvatska, sada je objavio nove "Portrete gradova", što uključuju: London, Veneciju, München i Sankt Peterburg. Moglo bi se reći: Viktor Žmegač ovim je, novim djelom zaokružio samosvojnu povijest europske kulture. Njegovo enciklopedijsko znanje, sjajno poznavanje riječi, nota i boja, stvorilo je polihistorijski pristup stoljećima kulture, kome zapravo nema para, pogotovo u nas.

Pritom, vodio je itekako računa o nama, nezalicama, i upirao prstom upravo u one pojedinosti koje su u domaćoj literaturi zanemarene i preskočene. Poveznice kakve stvara Žmegač rijetko su viđene, ako uopće. Kada pripovijeda o britanskoj prijestolnici za vrijeme kralja Georgea I, kneza iz njemačke loze Hannovera, dodaje "ekskurs" o narodžbi koju je dvor podastro skladataelju Georgu Friederichu Händelu.

Iz toga je nastala "Glazba na vodi" (Water Music), što i danas prednjači u njegovu opusu, po broju izvedbi i elektronskih snimki. Pisac podsjeća, s druge strane, da je bila izvedena bar triput "za ljetnih mjeseci" 1717. Pa zatim dodaje: "Jedno likovno djelo iz onoga vremena prikazuje takvu veslačku povorku na Temzi na visini središta grada. U

jednoj od brodica sjedi kralj sa svojim pratiocima, a nekoliko metara do nje klizi orkestra." Zatim piše da je ta glazba podijeljena u tri suite, i da traje šezdeset minuta: "a to je u skladu s podacima o trajanju kraljevih izleta".

Preko Antonia Canala, zvanoga Canaletto, i njegove vedute londonskoga centra na obali Temze, Žmegač stvara vizualni "ponton" prema drugom, sirotinjskom dijelu velegrada. Ta veduta nalazi se, usput, na naslovnici ove knjige i predstavlja savršeni "pant" prema drugom gradu u novom nizu, prema Veneciji. Na nju sirotinja nije imala pristupa, to jest bila je daleko od ovoga dijela grada. Ali, baš tim i takvim odsućem autor "skače" na "Prosjačku operu" (1728).

Napisali su je književnik John Gay i glazbenik njemačkog podrijetla John Christopher Pepusch, to je "satirički komad (prema današnjem nazivlju musical)". Događa se paralelno s Händelovim talijanskim operama, poput kontrafakture. A ocrtran je na Hoggartovim crtežima. Baš ovaj primjer pokazuje da profesor Žmegač traži refleks prošlosti u današnjici, kao i inozemstva u tuzemstvu:

"Jedna je od poenti 'Prosjačke opere' naime aluzija na povezanost kriminalaca i vlasti. Gayevo i Pepuschevo djelo živi i danas, ne kao original nego kao moderna verzija. Bertolt Brecht i Kurt Weil aktualizirali su duhovitim piščevim sarkazmima te neodoljivo invencioznom glazbom potencijal engleskoga predložka." Jednim potezom Žmegač je uveo u priču Brechta i njegove godine provedene u Münchenu, čime će se pozabaviti kasnije, baš na predviđenom mjestu.

S lakoćom, zatim slijede kratki a potpuni osvrti na gotički roman,

pa na Frankensteina, izumiteljica Stephensona, Haydna etc., do iduće digresije koju autor naziva ekskursom: "Posebno je upadljiva okolnost da je vrlo dugo središnja uloga pripadala glazbi s njemačkog govornog područja." Slijedi, razumije se, objašnjenje.

Baš na primjeru Venecije, jasno je zašto je Žmegač odustao od podnaslova "kulturološki obzori", kojim je opisao prethodnu knjigu o gradovima, pa ga pretvorio u starije "kulturnopovijesne prikaze". Gradivo s kojim barata mnogo je šire od kulturologije. Jednako ga zanima stradanje grada od poplava, aktualno ove jeseni, kao i činjenica da je Venecija, "gospodarski i politički tlačitelj", pružila uporište hrvatskim piscima iz Dalmacije: Maruliću, Zoraniću, Hektoroviću i drugima. Prvo izdanje "Judite" izašlo je, primjerice "na lagunama" 1521.

Autor nastavlja s venecijanskim slikarima, ističe teoretičara i povjesničara umjetnosti Ernsta H. Gombricha i njegovu ključnu knjigu "The Story of Art". A čini mi se da Gombrichovo odgonetavanje likovnih umjetnosti, u tradiciji hamburške biblioteke genijalnog Warburga - koja je bila iznijeta pred nacistima i prebačena u London, gdje ju je Gombrich vodio jedno vrijeme - odgovara Žmegačevim nastojanjima i uspjesima. Napokon, i Gombrich često izlazi izvan zadanog "platna", tražeći prošlost u sjeni. Jedna njegova zbirka eseja zove se "Norm and form".

Kada "zaluta" u München, Viktor Žmegač se automatski pita: "A Hrvati u Münchenu?" Pa nabraja stariju slikarstvu generaciju (Krnjavi, Quiquerez, Mašić, Čikoš-Sesija, Iveković, Medović, Crnčić, Tišov "i drugi"). I dodaje kako se Ljubo Babić školovao na minhenskoj Akademiji kod Stucka, a Račić, Kraljević i Becić kod Habermanna: "Razumije se da je u poglavlju o Münchenu bio potreban osvrt na naše umjetnike. No težište mora biti pogled na domaće, njemačko stvaralaštvo,

jer o njemu specifične literature u nas nema, recimo opsežan prikaz münchenskog Jugendstila", napominje pisac. I potom precizno analizira spomenutog Stucka, koji je, među inima podučavao i "plavog jahača" Rusa Kandinskog, kao i Švicarca Kleea: "Ne bi im palo na um da o njemu govore tako kiselo kao neki hrvatski povjesničari umjetnosti".

O tome kako je Petar Veliki zasnovao Sankt Peterburg, pa kako je Katarina Velika rasklapala postelju za ljubavnike, ne stignem govoriti. Mogu tek reći da sam prvi put vidio tu, u "Portretima gradova" Falconetova "Brončanog konjanika" (1782), na fotografiji u boji, koga je Aleksandar Sergejevič Puškin oživio u istoimenom remek-djelu, jednom u nizu koji je stvorio. Bilo kako bilo, Žmegačeva osobna enciklopedija kulture, možda kao kontrafakt uobičajenim, tradicionalnim, veliki je dar za blagdane svakome tko je voljan sjećati se lijepoga ili sanjati ga u budućnosti. ■

VIKTOR ŽMEGAČ
Portreti gradova -
London, Venecija,
München, Sankt
Peterburg -
Kulturnopovijesni
prikazi

Matica hrvatska,
Zagreb 2019.

Enciklopedijsko znanje, sjajno poznavanje riječi, nota i boja, stvorilo je polihistorijski pristup stoljećima kulture